

Tampereen kaupunki
Konsernihallinto
Kaupunkikehitysryhmä
Keskustahanke

KORTTELISUUNNITELMAN LAADINTA KAUPUNGINOSA II
KORTTELIIN 13

**HISTORIALLINEN KATSAUS,
LIITTYMINEN KAUPUNKIRAKENTEESEEN
TONTTIKORTIT**

1. KAUPUNGINOSA II

Toinen kaupunginosa eli Tammerkoski kattaa Tampereen ydinkeskustan alueen Hämeenkadun pohjoispuolella. Pohjoisessa II kaupunginosa rajoittuu Satakunnankatuun ja I kaupunginosaan. Idässä rajana on Tammerkoski ja lännessä Hämeenpuisto. Etelässä kaupunginosa rajoittuu Hämeenkatuun ja III kaupunginosaan. II kaupunginosan alueelle jää useita Tampereen tunnetuimpia rakennuksia ja keskeistä kaupunkimaisemaa. Suurin osa [Keskustorista](#) ja sitä ympäröivistä rakennuksista, kuten Raatihuone, Vanha kirkko ja Tampereen teatteri, sijaitsevat II kaupunginosan alueella. Kaupunginosan koilliskulma Tammerkosken rannassa on puolestaan Frenckellin vanhaa tehdasaluetta.

II kaupunginosan alueelle rakennettiin maailmansotien aikana muutamia tunnettuja julkisia rakennuksia. Keskusta-alueen kiinteistöjen ja maan hinnan noustessa myös moniin vanhoihin rakennuksiin rakennettiin lisää kerroksia ja uusia laajennuksia.

Lisätilaa sai 1931 myös Tampereen teatterin talo kun sen Hämeenkadun puoleista myymäläosaa korotettiin uudella kerroksella. Vuonna 1939 tehtiin muutoksia myös Teatteritalon Tammerkosken puoleisiin ravintolatiloihin ja rakennettiin lisäksi rakennuksen pohjoispuolelle.

Koskesta voimaa:

Jutikkala Eino, Tampereen historia III, Tampere 1979.

Rasila Viljo, Tampereen historia II, Tampere 1984.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri, Tampere 1998.

2. KESKUSTORI JA YMPÄRISTÖ 1700- JA 1800-LUVUILLA

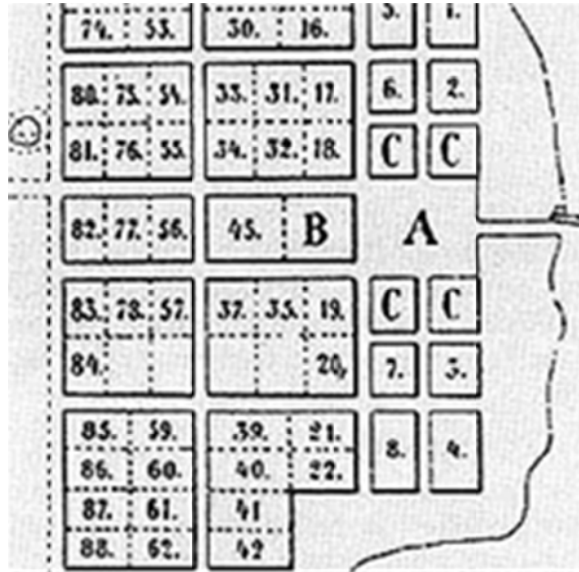
Keskustorin historia alkaa Tampereen ensimmäisestä tonttikartasta/ asemakaavasta, jonka maanmittari Daniel Hall piirsi vuonna 1775. Kustaa III antoi hänelle tehtäväksi kaavoittaa Tammerkosken länsirantaa tulevaa kaupunkia varten. Siinä 400 asukkaalle suunniteltu kaupunki oli jaettu kustavilaiseen ruutukaavatyylisiin, ja torille (A) oli varattu kosken lähettäviltä keskeinen sijainti. Torin laidalle kaavailluista neljän eri uskontokunnan kirkoista (C) ei noussut kuin yksi, Vanha kirkko, sekin vasta 45 vuoden kuluttua.

Keskustorin suihkulähteen lahjoitti Finlaysonin tehtaanpatruuna Wilhelm von Nottbeck vuonna 1882 kaupungin naisväelle "huushollitarpeisiin". Suihkulähte oli kaupungin ensimmäisen vesijohdon päätepiste ja vedenottoaikka, josta sai noutaa talousvettä ilmaiseksi.

Kauppatorin laidalle, raatihuoneelle varatulle tontille (B) nousivat 1830-luvulla ns. pilaripuodit. Puoteja oli kaikkiaan 14, ja niissä käytiin torikauppaa 1870-luvulle, jolloin puodit paloivat.

Juno-vuori on merkitty tonttikartassa ympärillä vasempaan laitaan Kauppakadun ja Läntisenkadun risteyksestä luoteeseen.

Daniel Hall, 1775, Tampereen ensimmäinen tonttikartta/ asemakaava.

Torin nimeksi vakiintui Kauppatori. Hämeenkadun eteläpuolelle se laajeni 1880-luvulla, kun vanhat kirkontontit otettiin muuhun käyttöön. Alueen kaakkoiskulmaan nousi F. L. Caloniuksen piirtämä kauppias Gustaf Selinin talo (1886), Tampereen ensimmäinen kolmikerroksinen asuintalo. Pohjoisessa tori ulottui apteekkari Molinin puutaloihin Puutarhakadun ja Itäisen kadun (Aleksis Kiven katu) kulmauksessa.

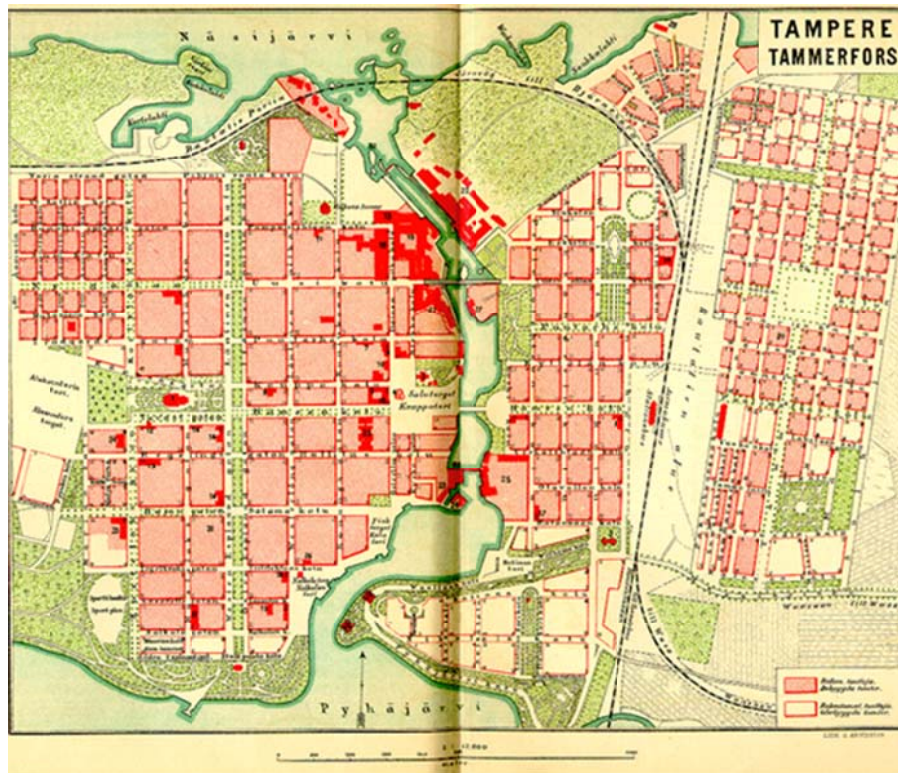
Ensimmäistä asemakaavaa laadittaessa ei vielä ajateltu lainkaan sitä, että kaavaan merkityt kadut tarvitsisivat myös nimet, mutta jo vuonna 1807 asetettiin komitea pohtimaan katujen nimeämistä. Jo sitä ennen oli kuitenkin esimerkiksi nykyistä Kauppakadua ryhdytty kutsumaan paitsi Kauppakaduksi myös Isoksikaduksi, Kauppiaskaduksi tai Isoksi Kauppiaskaduksi. Muita tavallaan itsestään syntyneitä kadunnimiä olivat Kuninkaankatu, Läntinen pitkäkatu (nykyinen Näsilinnankatu) ja Itäinen pitkäkatu (Aleksis Kiven katu), jota aiemmin kutsuttiin myös nimillä Polttimonkatu ja Kuningattarenkatu. Samalla yksinkertaisella logiikalla nimesivät tamperelaiset myös Läntisen pitkäkadun poikkikadun (Puutarhakatu), Raatihuoneen poikkikadun (Hämeenkatu) ja Eteläisen korttelin poikkikadun (Hallituskatu).

Kartta vuodelta 1841, lähde: <http://www.doria.fi/handle/10024/59030>

Senaatin kartat 1872-73, lähde: <http://www.histdoc.net/pic/tampere.jpg>

Kartta 1902 ja lähde: <http://www.histdoc.net/kaup1902/tampere.gif>

3. TAMPEREEN KESKUSTAN RAKENTUMINEN 1900-LUVULLA

1870-luvulla Tampere oli nykyiseen verrattuna pieni, puutalovoittoinen tehtaiden hallitsema kaupunki. Tampereen sydän oli jo silloin Keskustori, silloin nimeltään Kauppatori, jonka laidalla on Vanha kirkko. Kaupungin pääkatuna toimi nykyinen Kauppakatu, joka säilytti asemansa liikekatuna pitkälle 1900-luvun puolelle. Keskustan julkiset rakennukset ja liikerakennukset olivat suurimmaksi osaksi puisia. Kivirakennuksia oli jo 1870-luvulla muutamia, ja ne sijaitsivat Kauppakadulla.

Kaupunki vaurastui ja kasvoi edelleen 1880-luvulla, jolloin alettiin muokata kaupunkikuvasta siistimpää ja arvolleen sopivaa. Vesijohto- ja viemäriverkoston rakentaminen aloitettiin, mikä mahdollisti monikerroksisten ja suurien kivitalojen rakentamisen keskustaan. Ensimmäiseksi uusia rakennuksia alkoi nousta Keskustorin ympärille ja Kauppakadun varteen. Rakennukset olivat suureksi osaksi varakkaiden kauppiaiden rakennuttamia liike- ja asuinhuoneistoja. Merkittävimpiin tuona aikana rakennettuihin rakennuksiin kuuluvat Keskustorin ympärillä sijaitsevat Sandbergin talo, Raatihuone ja Selinin talo.

Ennen 1890-lukua rakennettuja taloja ei ole paljonkaan enää jäljellä. Ne ovat purettu uudempien rakennusten tieltä. Varsinkaan ennen niin tunnusomaisia puisia työläiskortteleita ei ole jätetty kaupungin katukuvaan. Myös paremman väen puiset asuin- ja liikerakennukset on purettu suurimmaksi osaksi kivisten kerrostalojen tieltä.

Vuotta 1900 Tampereella leimasi voimakas rakentaminen, joka muutti kaupunkikuvaa. Hämeenkadusta oli muodostumassa uusi pääkatu Hämeenpuistosta eli silloiselta Esplanadilta aina rautatieasemalle saakka. 1900-luvun alussa rakennettiin monta julkista rakennusta: Tullikamari, Tuomiokirkko, paloasema ja useita oppilaitoksia kuten Tyttölyseo ja Talouskoulu.

Suomi oli hyvin mukana sähköistyksen alkuvaiheessa. Edisonin ensimmäisiin sähkötoimituksiin Euroopassa kuului Tampereen Finlaysonin kutomosalin valaiseminen. Tampereen katujen valaistus oli muualta tulleiden pilkanaiheena aina syyskuuhun 1888 asti, silloin kadut koevalaistiin keinoauringoin eli sähköllä toimivin kaarilampuin. Kaupungin oma sähkölaitos perustettiin ja sen vakinaiset toimitilat tulivat Tammerkosken länsirannalle vanhan myllyn paikalle. Se toimi vuosina 1888-2008 Tampereen kaupungin omistamana energialiikelaitoksena. 22.9.1891 Tampereella otettiin käyttöön Suomen ensimmäinen ja toisena koko Pohjolassa vesivoimalla käyvä sähkölaitos. Vuonna 1999 Rakennettiin Tampereen ensimmäinen katulämmitys Kuninkaankadulle, Kauppakadun ja Puutarhakadun väliselle osuudelle.

(Tampereen sähkölaitos nettisivu)

<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1870-00/alue.htm>

http://fi.wikipedia.org/wiki/Tampereen_%C3%A4hk%C3%B6laitos

http://www.tukes.fi/sahkoturvallisuus100/sts100/sahkoistuminen_suomessa.html

<http://www.historia.tampere.fi/arki/index2.htm>

Koskesta Voimaa:

Korkki, Jari & Niemelä, Jari: Tutkimusmatkoja Tampereen taloihin. Tampere 1995.

Rasila, Viljo: Tampereen historia II. Tampere 1984.

Tampereen kaupungin kunnalliskertomus 1900.

3.1 TORI ,RAATIHUONE, MOLIN JA FRENKEL

Kun Tampereen kasvava virkakunta 1910-luvulla tarvitsi lisää tilaa, Molin myi kiinteistönsä kaupungille. Samassa yhteydessä Kirkkokadun Uuteenkatuun (Satakunnankatuun) ulottunut pohjoispää suljettiin ja järjestelyihin liittyi myös torin tasaaminen. Torin tasaus jäi kuitenkin toteuttamatta, osittain kai syystä, että seurakunta katsoi hankkeen kirkolle epäedulliseksi.

Kauppatorin tulevaisuuden näytti oikeastaan 1920-luvun lopulla alulle pantu suurkauppa. Frenckell-yhtiö lopetteli keskustassa toimintaansa, ja kaupunki osti paperitehtaan koko alueen 25 miljoonan markan hintaan. Tontti siirtyi kaupungin omistukseen 1930-luvun puoliväliin mennessä. Frenckell-kaupan seurauksena Tampereen ydinkeskustan suunnittelu nytkähti eteenpäin, niin muodoin myös Kauppatorin tasoituspuuhat.

Keskustori oli 1930-luvulle asti sekä käytännössä että nimeltään Kauppatorin.

Raatihuoneen on suunnitellut Georg Schreck. Uusrenessanssityylinen rakennus valmistui vuonna 1890.

Insinööri A. F. Vesuri laati vuonna 1930 keskustaa uudistavan luonnoksensa, jossa tori oli tasattu ja sen nykyinen pohjoisosa rakennettu raskaalla kädellä. Vesurin hankkeista ei tullut mitään. Kauppatorin nimi sen sijaan muutettiin 1930-luvulla Keskustoriksi.

Kaupunki kaavaili, että torin koillisosasta leikataan 14 000 kuutiota maata ja kirkkoa sekä puistoa vastaan rakennetaan tukimuuri. Hanke kaatui kuitenkin valtuustossa. Sen sijaan vuonna 1936 kaupunki julisti Keskustorin suunnittelukilpailun. Tuomaristo jyräsi, että Frencellin tehdasrakennukset pitää purkaa, Keskustori laajentaa ja tasata aina Puutarhakatuun saakka. Itse asiassa näitä vaadittiin jo kilpailuohjelmassakin.

Voittajaehdotuksen mukaan "vanha osa toria jäisi varsinaiseksi liikenneaukeaksi ja tasattu pohjoispää rauhoitetuksi markkina- ja juhlapaikaksi. Kirkko ja puisto joutuisivat tasatusta torin pinnasta noin kaksi metriä korkeammalle terassille, josta kirkon pääportaat johdettaisiin suoraan torille". Puutarhakadun pohjoispuolelle haluttiin rakentaa 11-kerroksinen kaupungintalo. Joissakin kilpailuehdotuksissa vaadittiin Sumeliuksen talon ja Raatihuoneen purkamista.

3.2 KAUPUNGINOSA II – VÄESTÖ 1900-LUVUN ALKUPUOLELLA

Keskusta-alueella kaupan työllistävä vaikutus oli suurempi kuin muualla kaupungissa. Perinteisesti keskustassa oli asunut yläluokkaa, kauppiaita ja virkamiehiä. Myös kotiapulaisten osuus oli vielä 1900-luvun alussa suuri eli yli 15% asukkaista. Vuoden 1919 asuntolaskennassakin näiden ryhmien osuus II kaupunginosan asukkaista oli edelleen suuri, mutta jo hieman laskussa. Yhdessä kauppiaat, virkamiehet ja apulaiset muodostivat kuitenkin vielä 1919 selkeän enemmistön II kaupunginosan asukkaista. Työväen suhteellinen osuus kaupunginosan väestöstä kuitenkin nousi 1920-30-luvulla. Tämä tapahtui lähinnä yläluokan ja kotiapulaisten kustannuksella, joiden määrä selvästi väheni. Näyttäisi siis siltä, että nimenomaan yläluokka siirtyi keskustasta asumaan hieman syrjemmälle. Kauppojen ja kaupan palveluksessa olleiden määrä tuskin väheni, vaan niihin palkattiin entistä enemmän työväenluokkaista työvoimaa. Jutikkalan mukaan työväen osuus II kaupunginosan väestöstä oli vuonna 1939 noussut jo noin puoleen. Se oli kuitenkin edelleen Tampereen alhaisimpia. Hieman nousussa oli myös ns. keskiluokan osuus, johon 1939 laskettiin kuuluvaksi noin 17-18% kaupunginosan asukkaista.

Yläluokan suuri osuus näkyi myös II kaupunginosan kielioloissa. Vuonna 1930 noin 6,5% kaupunginosan asukkaista oli ruotsinkielisiä. Ruotsinkielisten osuus oli Nalkalan ja Kaakinmaan ohella selvästi korkein Tampereen alueella. Sen sijaan muita kuin suomea tai ruotsia puhuvia asukkaita oli II kaupunginosassa huomattavan vähän eli alle 0,2% asukkaista, mikä oli vähemmän kuin muissa keskustan kaupunginosissa.

<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/IIb.htm>

3.3 KORTTELIN 13 RAKENTUMINEN

Ennen vuotta 1865, jolloin tulipalo tuhosi koko korttelin 13, korttelin rakennuskanta koostui lähinnä matalista kauppias-, liike- ja asuintaloista. Kauppakatu 10:ssä oli kaupungin mahtavin Lundahlin kauppatalo. Tampereen palon jälkeen tontille rakennettiin enimmäkseen 1-2-kerroksisia asuin- ja tehdasrakennuksia sekä puusta että kivistä. 1900-luvun alussa Kauppakatu 10:een rakennettiin Gustav Nyströmin

suunnittelema Pohjoismaiden Yhdyspankin pankkitalo. Valtaosa korttelin nykyisistä rakennuksista on rakennettu 1950-60-luvuilla. Näistä tärkeimmät ovat Ainanlinna, Kauppakatu 12, ja Bertel Strömmerin suunnittelema Tampereen Vapaakirkko, Puutarhakatu 17.

3.4 KORTTELIN 13 VAIKUTTAJIA

KAUPPANEUVOS LARS JOHAN HAMMARÉN (1833–1906)

Kuninkaankatu 22/Puutarhakatu 15

L. J. Hammarén & Co:n johtaja, Äänekoski Ab:n johtaja, kauppias

Tukkukauppias L. J. Hammarén perusti Kyröskoskelle paperitehtaan ja toimi pitkään sen johtajana. Hän myös edusti Tamperetta porvarissäädyssä valtiopäivillä 1872–1885.

Hammarén sai kauppaneuvoksen arvonimen 1880.

Maakauppiaan poika Lars Johan Hammarén kävi koulua muutaman vuoden, mutta muutti jo 15-vuotiaana kotipitäjästään Loimaalta Tampereelle kauppaharjoittelijaksi. Hän sai 26-vuotiaana porvarinoikeudet ja pari vuotta myöhemmin, 1862, perusti oman liikkeen, jonka yhteydessä hän harjoitti laajamittaista sekatarvikkeiden tukkukauppaa. Hammarén myi liikkeensä 1870; uusi ala, teollisuudenharjoittaminen, syrjäytti kauppiaan ammatin.

Monien aikalaiskollegojensa tavoin Hammarén ei ainoastaan johtanut liikeyritystään, vaan hän oli eturivin henkilöitä myös kunnallispolitiikassa ja laajemminkin, sillä hän osallistui useita kertoja säätyvaltiopäiville Tampereen porvariston edustajana 1872–1885.

Tampereen kaupunginvaltuustoon hän kuului yhtäjaksoisesti 30 vuoden ajan 1875–1904.

Hammarénin vaikuttajan ura alkoi ennen kielipoliittisten ristiriitojen kärjistymistä, ja niiden alkuaikoina hän nautti eri yhteyksissä sekä suomen- että ruotsinmielisten luottamusta. Myöhemmin hän tosin leimautui ruotsinmielisten ehdokkaaksi kaupungin varakaimpien äänestäessä häntä. Varsinainen puoluepoliitikko hän ei silti koskaan ollut.

KAUPPANEUVOS GUSTAF LUNDAHL (1783-1846)

Kauppakatu 10

Gustaf Lundahl kuului kaupunginvanhimpiin vuosina 1819-43, vuonna 1826 hän sai kauppaneuvoksen nimen ja arvon ja vuonna 1835 hänet lyötiin Stanislain 3.1. ritarikunnan ritariksi.

Gustaf Lundahl oli Ruotsin Smoolannista Tampereelle muuttaneen kauppias Birger Lundahlin vanhimpana lapsi. Vuonna 1809 hän peri isältään liikkeen ja rakennuksen jossa oli sekä kauppa että asunto. Nykyään rakennuksessa toimii Tampereen Ylioppilaskunnan ravintola. Lundahl oli kaupungin ensimmäinen kirjakauppias, hän myi suomenkielistä kirjallisuutta jota, hän saattoi jakaa myös ilmaiseksi.

Lundahl kuului kaupunginvanhimpiin vuosina 1819-43, mikä tarkoitti että hänellä myös oli vaikutusvaltaa. Kun vuonna 1819 Aleksanteri I saapui Tampereelle päiväksi, hän matkusti Lundahlin taloon. Kauppias Gustaf Lundahl puhui paitsi molempia kotimaisia kieliiä saksaa ja venäjää ja hänen vaimonsa puhui myös ranskaa.

1820-luvulta lähtien paineet suomenkielisten jumalanpalvelusten lisäämiseksi kasvoivat. Vuonna 1827 provostinkäräjillä päätettiin, että kahtena peräkkäisenä sunnuntaina pidetään suomenkielinen ja joka kolmas sunnuntai ruotsinkielinen toimitus. On selvää, että

kaupungin ruotsinkielinen ylhäisö vastusti asiaa. Hiljattain kauppaneuvokseksi korotettu Lundahl asettui ruotsinkielisten taakse ja sai arvovallallaan kumottua päätöksen – niinpä vanhat saarnavuorot (joka toinen viikko suomenkielinen, joka toinen ruotsinkielinen) jäivät voimaan. Historioitsijat ovat myöhemmin hieman kummastelleet Lundahlin käyttäytymistä, sillä hän oli täysin suomenkielen taitoinen ja nimenomaan ajoi kaupungin suomenkielisen väestön henkisiä ja aineellisia etuja.

Finlaysonin tehdasta perustettaessa Lundahlil järjesti James Finlaysonille porvaruusoi-keuden jolloin Finlaysonilla oli kaupungin perustuskirjan mukainen oikeus harjoittaa elinkeinoa kaupungissa ja saada sitä varten myös tontti. Finlayson anoi suurta maa-aluetta, ja kun sitten katselmusta pidettiin kosken yläjuoksulla, kauppias Lundahl toimi Finlaysonin asiamiehenä ja tulkkina.

Kaupungin mahtavimmassa kauppatalossa, Lundahlin talossa, oli normaalien asuinhuoneiden lisäksi yksi puotihuone ja kolme varastohuonetta. Kauppaneuvoksen tontti oli suurelta osin puutarhaa, jonka takaosassa oli suurehko kivinen varastomakasiini sekä lähellä Puutarhakatua pieni huvimaja. Tämä ns. Lundahlin paviljonki oli C. L. Engelin käsialaa ja se siirrettiin vuonna 1939 Nokialle Viikin kartanoon.

Lundahlin puoliso, turkulainen Anna Charlotta Rung (1785-1854), tarmokas nainen, otti miehensä liikkeen huostaansa vuonna 1844. Jälkikasvusta vanhin oli Augusta Charlotta (1811-1892), joka on usein mainittu Tampereen ensimmäiseksi runoilijaksi. Augusta-neiti oli Runebergin puolison Fredrikan hyvä ystävä. Tätä kautta Runebergit ystävystyivät Lundahlien kanssa ja vuonna 1833 he vierailivat pari viikkoa Lundahleilla, asuen siis Kauppakatu 10:ssä.

Sattumuksia Mansessa – Tampereen historian verkkojulkaisu

© Jari P. A. Niemelä 1997-2004

<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1870-00/alue.htm>

KULTASEPPÄ, TEOLLISUUSNEUVOS GUSTAF LINDELL (1855-1937)

Kuninkaankatu 24/Kauppakatu 8

(1855-1870 Kustaa Hiekka, 1870-1875 Gustaf Wilhelmsson, 1875-1919 Gustaf Lindell, 1919-1937 Kustaa Hiekka)

Kustaa Hiekka oli kultaseppämestari, joka loi huomattavan omaisuuden ensiksi kultaseppänä lähinnä Tampereella (1879-1899) ja sitten Suomen Kultaseppä Oy:n merkittävänä omistajana (1899-1918). Hän osallistui myös Tampereen kunnallispolitiikkaan. Lisäksi Hiekka oli huomattava taiteen kerääjä, joka luovutti huomattavan kokoelmansa 1931 perustamalleen Kustaa Hiekan säätiölle. Hän sai 80-vuotta täyttäessään 1935 teollisuusneuvoksen arvonimen.

Kultaseppä Holmin oppipoikana Kustaa Hiekka muutti nimensä Gustaf Wilhelmssoniksi. Juuri ennen kisällinkirjansa saamistaan Hiekka muutti nimensä satamaan purjehtineen purjelaivan kapteenin mukaan Gustaf Lindelliksi. Kokeiltuaan onneaan Pietarissa ja Viipurissa Lindell siirtyi vuoden 1877 alkupuolella Udestakaupungista Tampereelle, missä hän tutustui kultaseppänsesken Henrika Arreniukseen (1834-1919). Lindellin tie vei kuitenkin Porin kautta Pariisin maailmanäyttelyyn ja sieltä Turkuun suorittamaan mestarin tutkintonsa. Lindell sai 1.10.1878 kultaseppämestarin kirjansa ja sittemmin Porin maistraatilta luvan perustaa Poriin oman verstaan, jossa tehtiin sekä kultaseppä- että kelloseppäntöitä. Lindell siirtyi Tampereelle toukokuussa 1879 Arreniuksen verstaan työmestariksi. Lindellin ja Henrika Arreniuksen solmittua avioliiton 1879 Lindell piti liikettä seuraavat parikymmentä vuotta omana yksityisenä liikkeenään. Tähän aikaan kulta- ja ho-

peasepän työ oli yksinomaan käsityötä. Arreniukselta perityn vuokraverstaan yhteydessä oli keittiö ja kolme kamaria. Verstaan valmisteet leimattiin alkukirjaimilla GL.

Lindellin liike menestyi ja 1883 hän hankki Kauppa- ja Kuninkaankadun kulmauksessa sijainneen tontin omistukseensa. Gustaf ja Henrika Lindell muuttivat asumaan samalla tontilla sijainneeseen puiseen rakennukseen. Sittemmin tontin rakennukset purettiin, ja paikalle nousi 1890-luvun alussa kaupunginarkkitehti Lambert Petterssonin suunnittelema nelikerroksinen kivitalo. Puoliso ei kuitenkaan viihtynyt kivirakennuksen koleissa huoneissa, minkä vuoksi Lindellit muuttivat 1890-luvulla rakennettuun puiseen asuinrakennukseen Kauppakatu 22:een.

Varallisuus toi mukanaan yhteiskunnallisia tehtäviä. Hiekka toimi Tampereen Käsityö- ja Tehdasyhdistyksessä sekä valtuutettuna että valtuutettujen puheenjohtajana. Hiekka toimi Tampereen kunnalliselämässä yli neljäkymmentä vuotta. Hän tuli yleensä valituksi suomenmielisten listoilta. Hänet valittiin 1897 Työväentalolla työväestön ehdokaslistalle, johon oli otettu "muitakin sopivia ja työväestöä suosivia kansalaisia". Hiekka toimi kaupunginvaltuuston jäsenenä kolmekymmentä vuotta 1886–1906 ja 1908–1918 sekä rahatoimikamarin puheenjohtajana 1901.

Hiekka oli muiden tamperelaisten kauppiaiden ja tehtailijoiden mukana avustamassa suomalaisen yliopiston perustamista Turkuun. Hiekka avusti yliopistoa 105 000 markalla.

Hiekan taidemuseon ja Kustaa Hiekan säätiön verkkosivut // saatavissa:

<http://www.hiekantaidemuseo.fi/index.htm> (viitattu 4.11.2008); Pertti Järvinen, Viinikan ja Nekalan historiaa // saatavissa: <http://www.mansetori.fi/viinikkalanhistoriaa/artikkel/pjsis.htm>; Jouni Keskinen, Teollisuusneuvos Kustaa Hiekka (1855–1937) // saatavissa: <http://www.uta.fi/koskivoimaa/henkilot/hiekka.htm> (viitattu 4.11.2008); Kustaa Hiekan lukutuvan verkkosivut // saatavissa: <http://www.laitila.fi/index.php?id=195> (viitattu 4.11.2008); Kustaa Hiekan lukutuvasta syntyy monipuolinen taiteiden talo // Turun Sanomat 3.10.2007; Kustaa Hiekan muistokirjoitus // Aamulehti 117, huhtikuu 1937; Tiina Lamminen, Kustaa Hiekka ja antiikki: piirroksia Kustaa Hiekan säätiön kokoelman esineistä: Hiekan taidemuseo 13.8.–19.10.2003. 2003: Liisa Rintala, Maailmanmatkaaja Kustaa Hiekka; K. V. Niemi, Kustaa Hiekka: kultaseppä, teollisuusneuvos, lahjoittaja 1855–1937. 1951.

Jarmo Peltola Julkaistu 3.9.2012

3.5 KORTTELISSA 13 KAUPUNGINKIRJASTO 1879 - 1925

Tampereen ensimmäinen kaikille kaupunkilaisille tarkoitettu lainakirjasto (Sällskapet för Låne Bibliothek i Tammerfors stad) perustettiin jo 7.3.1837. Huhtikuun 5. päivänä 1861 perustettiin seura, jonka tarkoituksena oli lainakirjaston ylläpitäminen. Kirjaston ensimmäinen lainauspäivä oli 20.5.1861. Vuonna 1870 kirjasto sijoitettiin Kauppakadun varrella olevan alkeiskoulun kaksikerroksiseen rakennukseen.

1875 kirjasto pääsi muuttamaan Hämeenpuiston varteen kansakoulun rakennukseen, ja ensimmäinen kaupungin tukema lukusali perustettiin vuonna 1877 Kuninkaankatu 22:een. Vuonna 1879 kirjasto muutti Kauppakadulta Hammarénin taloon Kuninkaankatu 22:een. Samaan aikaan alkoi myös kirjaston vakiintunut rahoittaminen. Valtuusto määräsi, että 5 000 markkaa oli käytettävä "erittäin työväkeä varten aiotun lukusalin toimeenpanemiseen ja voimassa pitämiseen". Kokoelmiin kuuluivat suomenkielisten lehtien lisäksi muun muassa Hufvudstadsbladet ja Tammerfors Aftonbladet. Saattoipa lukusalissa tutustua myös New Yorkin lehteen.

Vuonna 1891, lainakirjasto ja sen yhteydessä sijainnut lukusali siirtyivät nahkatehtailija Salmisen vastavalmistuneeseen taloon Puutarhakatu 23:een ja nimi muuttui kansankir-

jastoksi. Kansankirjasto eli vanhalla nimellään elokuuhun 1921 jolloin 1890-luvun lopun säännöt uudistettiin ja valtuusto päätti muuttaa nimen kaupunginkirjastoksi. Kirjaston järjestelmällinen uudistaminen alkoi. Uuden kirjastotalon rakentamisesta tehtiin päätös. ja arkkitehtuurikilpa pidettiin vuonna 1922. Toivo ja Jussi Paatela saivat kaksi ensimmäistä palkintoa. Kirjasto valmistui lopulta heinäkuussa 1925 ja kirjasto siirtyi uuteen osoitteeseen Keskustori 4. Vanha pääkirjasto suljettiin 1.4.1986, jolloin muutto nykyiseen taloon alkoi. Nykyisen pääkirjaston arkkitehtikilpailun voitti arkkitehtien Raili ja Reima Pietilän suunnitelma "Soidinkuvat" ja kirjasto avattiin yleisölle 21.8.1986.

<http://kirjasto.tampere.fi/tietoa-meista/historiaa/>

4. KORTTELIN 13 VOIMASSA OLEVA ASEMAKAAVA JA NYKYTILA

4.1 ASEMAKAAVA

(ote Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma 20.6.2013)

Asemakaava nro 6896

Suunnittelualueen tonteilla 13-1 ja 2 on voimassa 19.2.1990 vahvistettu asemakaava nro 6896.

Tontti 13-1 on osoitettu kaavassa merkinnällä K-20 liike- ja toimistorakennusten kortteli-alueeksi. Tontille saa rakentaa myös asuntoja. Tontille on varattava autopaikkoja yksi autopaikka asuintilan 140 m² kohti ja yksi liike- ja toimistotilan 120 m² kohti. Yksikerroksisen rakennuksen katolle saadaan sijoittaa pysäköimispaikkoja. Rakennusoikeutta on osoitettu 4960 k-m², josta 1615 m² saadaan käyttää maanalaisten liike- ja työtilojen rakentamiseen mikäli kyseiset tilat liittyvät ensimmäisen kerroksen liiketilaan. Tontin koko on 1699 m².

Kerrosluvuiksi kaavassa on merkitty I, II ja VI. Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmassa sijaitsevasta rakennusosalasta, jonka kerrosluku on II, saadaan rakentamiseen käyttää enintään 50 %. Koska tontit 13-1 ja 2 muodostavat yhtenäisen liikekeskuksen, jossa liikutaan sisäkäytävien välityksellä liikkeestä toiseen, on tonttien välisellä rajalla osoitettu se rajan osa, missä aukkojen tekeminen tiettyjen tasojen väliselle osalle on mahdollista. Kuninkaankadun puoleisella aukiolla on pysäköinti kielletty.

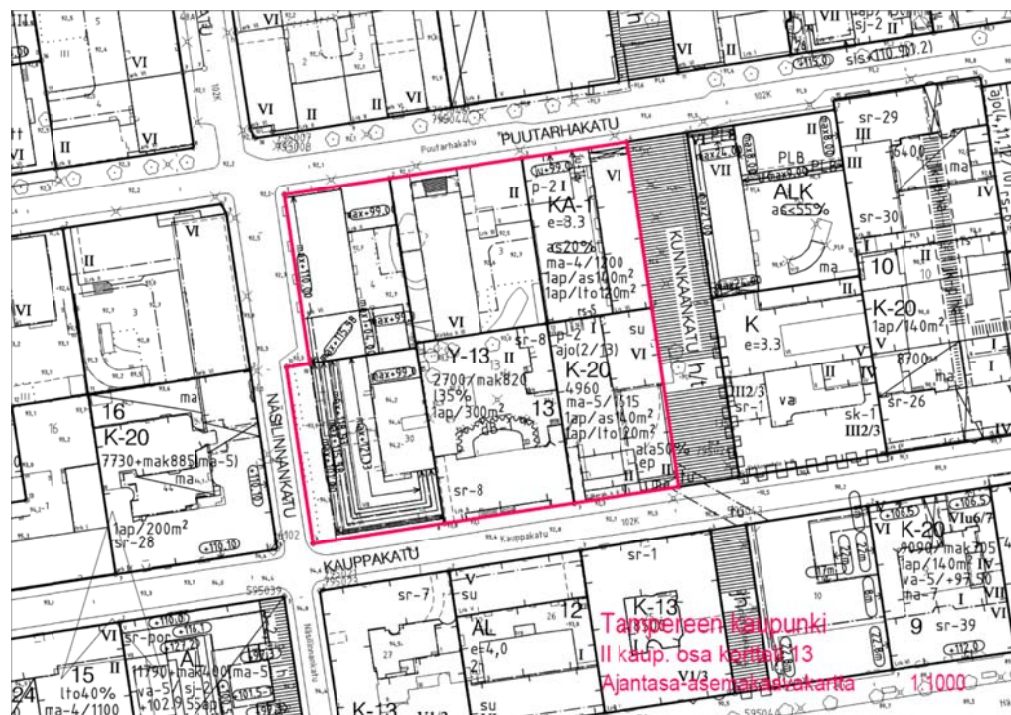
Tontti 13-2 on voimassaolevassa kaavassa liike-, toimisto- ja asuinrakennusten kortteli- aluetta, jonka kokonaiskerrosalasta tulee vähintään 20 % käyttää asuintiloiksi. Tontin pinta-ala on 1576 m² ja rakennusoikeutta on osoitettu tehokkuusluvulla e=3,3, josta saadaan 5200 k-m², josta 1200 m² saa rakentaa sellaisiksi maanalaisiksi liike- ja työtiloiksi, jotka liittyvät ensimmäisen kerroksen liiketilaan. Rakennusaloille on osoitettu kerrosluvut I ja VI. Autopaikkoja on rakennettava yksi autopaikka 140 asuineliötä kohti ja yksi autopaikka 120 liike- ja toimistotilaneliötä kohti. Pysäköintialue on pihan 1-kerroksisen rakennusosan katolla. Puutarhakadun puoleisen rakennuksen julkisivun yläreuna on ehdottomasti rakennettava tasolle +99.0 ja julkisivun tulee olla lasia ja rappausta. Rappauksen saa korvata karkeata rappausta vastaavalla pintakäsittelyllä. Rappauksen väriytyksen tulee olla vaalea.

Asemakaava nro 658

Suunnittelualueen tontilla 13-3 on voimassa 25.6.1956 vahvistettu asemakaava nro 658.

Kaavassa tontille on osoitettu kaksi rakennusala ainakin paloluokkaan B kuuluvaa asuin- ja liikerakennusta varten. Puutarhakadun leventämiseksi laaditun kaavan ratkaisun yleisperiaatteena on sallia rakentaa kuusikerroksisten etupäässä asuntoja varten tarkoitettua rakennusosaa kohtisuoraan katua vastaan ja kadun suuntaisesti pääasiassa liike- ja toimistohuoneita varten rakennettavat rakennusosat on yleensä osoitettu kaksikerroksisina.

Voimassa oleva asemakaava korttelissa 10.

4.2 NYKYTILA

Kortteli on suurelta osin toimisto- ja liikekäytössä.

Tonteilla 1,2 ja 4 toimisto- ja liiketilojen lisäksi on asuintiloja mutta asuminen on keskittynyt pääasiassa Asunto Oy Ainanlinna tontilla 30.

Korttelin tontilla 3 toimii Tampereen Vapaakirkko vuonna 1954 valmistuneessa rakennuksessaan ja tontilla 29 oleva rakennus (Pohjoismaiden Yhdyspankin pankkitaloksi vuonna 1901 rakennettu rakennus) on Ylioppilaskunnan käytössä ravintolana.

Kadunvarsikerroksissa sijaitsee pääosin liike- ja myymälätiloja.

Nykytilasta on tarkemmat kuvaukset liitteenä olevissa tonttikorteissa.

5. LÄHTEET

Koskesta voimaa:

Jutikkala Eino, Tampereen historia III, Tampere 1979.

Korkki, Jari & Niemelä, Jari: Tutkimusmatkoja Tampereen taloihin. Tampere 1995.

Tampereen kaupungin kunnalliskertomus 1900.

Rasila Viljo, Tampereen historia II, Tampere 1984.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri, Tampere 1998.

Jari Niemelä, Tampereen historia.fi

visittampere.fi, Tampereen virallinen matkailuneuvonta

kartat: Internet

(Tampereen sähkölaitos nettisivu)

<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1870-00/alue.htm>

http://fi.wikipedia.org/wiki/Tampereen_%C3%A4hk%C3%B6laitos

http://www.tukes.fi/sahkoturvallisuus100/sts100/sahkoistyminen_suomessa.html

<http://www.historia.tampere.fi/arki/index2.htm>

<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/IIb.htm>

Sattumuksia Mansessa – Tampereen historian verkkojulkaisu

© Jari P. A. Niemelä 1997-2004

<http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1870-00/alue.htm>

Hiekan taidemuseon ja Kustaa Hiekan säätiön verkkosivut // saatavissa:

<http://www.hiekantaidemuseo.fi/index.htm> (viitattu 4.11.2008); Pertti Järvinen, Viinikan ja Nekalan historiaa

// saatavissa: <http://www.mansetori.fi/viinikkalanhistoriaa/artikkel/pjsis.htm>; Jouni Keskinen, Teollisuusneuvos

Kustaa Hiekka (1855–1937) // saatavissa: <http://www.uta.fi/koskivoimaa/henkilot/hiekka.htm> (viitattu

4.11.2008); Kustaa Hiekan lukutuvan verkkosivut // saatavissa: <http://www.laitila.fi/index.php?id=195> (viitattu

4.11.2008); Kustaa Hiekan lukutuvasta syntyy monipuolinen taiteiden talo // Turun Sanomat 3.10.2007;

Kustaa Hiekan muistokirjoitus // Aamulehti 117, huhtikuu 1937; Tiina Lamminen, Kustaa Hiekka ja antiikki:

piirroksia Kustaa Hiekan säätiön kokoelman esineistä: Hiekan taidemuseo 13.8.–19.10.2003. 2003: Liisa Rin-

tala, Maailmanmatkaaja Kustaa Hiekka; K. V. Niemi, Kustaa Hiekka: kultaseppä, teollisuusneuvos, lahjoittaja

1855–1937. 1951.

Jarmo Peltola Julkaistu 3.9.2012

<http://kirjasto.tampere.fi/tietoa-meista/historiaa/>

Jari Niemelä, Tampereen historia.fi

(ote Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma 20.6.2013)

6. LIITTEET

Korttelikortit:

tontti 1

tontti 2

tontti 3

tontti 4

tontti 29

tontti 30

II-13-1
Kuninkaankatu 24 / Kauppakatu 8
Sampo-talo

Tontti	1699 m²
RO	4960 kem², josta 1615 kem² saadaan käyttää 1.krs:n liittyviin maanalaisiin liike- ja työtiloihin.
kerrosala	4960 kem²
AP	1ap/as140m² ja 1ap/lto120m² 41 ap autopihalla ja huoltopihalla
Tehokkuus	e= 2,9

Rakennuskannan kehitys

1840	Käsityöläinen vuokralaisena ja kauppias vuokralaisena
1865	Tulipalo tuhosi kaiken
1882	Tontilla kaksi asuin- tai tehdasrakennusta puusta ja kolme ulkokuonerakennusta puusta
1883	Kultaseppä Lindell (ent. ja myöh. Hiekka) hankkii tontin omistukseensa
1884	Ulkovarasto (arkisto kuvat)
1890-l:n alku	Kaupunginarkkitehti Lambert Petterssonin suunnittelema nelikerroksinen kivitalo
1894	Puhelinkeskus
1898-1900	Kankuri Oy:n kutomo ja vaatetusliike ja pankki
1905	Käsityöläinen, räätäli ja rakennusliike lisäksi ravintola ja parturi-kampaamo
1936	Hattu-, tekstiili-, siirtomaatavara- ja kauppa
1964	Purettiin Puupposen puutalo sekä kivitalo
1965	Rakennettuliike- ja toimistorakennus, Bertel Gripenberg ja Robert Gunst Arkkitehdit
1969	Ullakolle tehtiin edustussauna
1981	2.krs kahvio muutettiin ravintolaksi
1984	Matalan osan edustalle kesäravintola
1992	Matalan osan laajennus 2.kerrokseen, Arkkitehtitoimisto Casagrande & Haroma
2012	Toimistotalosta asuintaloksi

Arviointi:

1965 valmistuneen liike- ja toimistorakennuksen alkuperäisistä suunnitelmista vastasivat arkkitehdit Bertel Gripenberg ja Robert Gunst. Rakennus koostui Kuninkaankadun varren 6-kerroksisesta osasta ja Kauppakadun puoleisesta 1-kerroksisesta liiketilasivestä jonka päällä sijaitsi autokansi. Tyyliiltään rakennus jatkoi muutama vuosi aiemmin valmistuneen Kuninkaankatu 22:n modernistista linjaa suoralinjaisine seinineen ja nauhajulkisivuineen. 1990-luvulla tehdyssä laajennuksessa matala osa korotettiin 2-kerroksiseksi jolloin myös sen julkisivut uusittiin luoden kontrastia vanhan ja uuden osan välille (Arkkitehtitoimisto Casagrande ja Haroma). Vuonna 2012 tehdyn peruskorjauksen yhteydessä korkean osan toimistotilat muutettiin asuinkäyttöön (Arkkitehtitoimisto Petteri Neva Oy). Samalla julkisivut saivat uuden valkoisen rappauksen ja Kuninkaankadun puoli varustettiin ranskalaisin parvekkein. Sisäpihan puolelle ripustettiin niin ikään kevyet teräsrakenteiset parvekkeet. Mainituista kevyehköistä julkisivumuutoksista huolimatta voidaan etenkin korkean toimisto- ja asuinosan kuuluvan Kuninkaankadun 1960-luvun modernia rakentamiskulttuuria edustavaan kokonaisuuteen.

Historiaa:

Kauppakadun ja kävelykatuna toimivan Kuninkaankadun kulmassa sijaitseva tontti on kaupunkikuvallisesti keskeisellä paikalla. Sitä ympäröivät valtakunnallisestikin merkittävät jugend rakennukset kuten Tirkkosentalo (Lars Sonck, Birger Federlay), Ylioppilastalo (Gustav Nyström) sekä Kansallispankintalo (Federlay). Nykyisen rakennuksen paikalta purettiin vuonna 1964 tontin kulmassa sijainnut yksikerroksinen puutalo joka tunnettiin mm. Kultaseppä Lindellin ja Puupposen talona. Talossa toimi vuosisadan vaihteessa myös Kankuri Oy:n kutomo ja vaatetusliike. Samaan aikaan purettiin myös Kuninkaankadun varrella sijainnut 4-kerroksinen kivitalo.

II-13-2

**Kuninkaankatu 22 / Puutarhakatu 15
Hammarénin talo**

Tontti 1576 m²
RO 5200 kem² josta 1200 kem² saadaan käyttää 1.krs:n liittyviin maanalaisiin liike- ja työtiloihin.
kerrosala 4444 kem²
AP 1ap/as140m² ja 1ap/lto120m² (31 ap pihalla)
Tehokkuus e=3,3

Rakennuskannan kehitys

1840 *Käsityöläinen vuokralaisena ja kauppias vuokralaisena*
1865 *Tulipalo tuhosi kaiken*
1882 *Tontilla asuin- tai tehdasrakennus kivistä ja kaksi asuin-tai tehdasrakennusta puusta sekä ulkokuonerakennus puusta*
1892 *Perustettu Tampereen Vähittäismyynti ja Anniskelu Osakeyhtiö*
1879-1891 *Kirjasto, oli kauppaneuvos Hammarénin talon yhdessä huoneessa*
1905 *Liljeroosin jalkine-, sekatavara-, siirtomaatavarakappi ja puusepäntiike*
1936 *Ruokatavara-, siirtomaatavara- ja tekstiilikauppa sekä kampaamo*
1961-62 *Rakennettu, Arkkitehtuurin suunnitellut Ole ja Bertel Gripenberg*
1989 *1.-2.kerroksinen osa ja autokansi Puutarhakadun puolelle*

Arviointi:

Nykyisen vuonna 1962 valmistuneen liike-, toimisto-, ja asuinrakennuksen suunnitelmista vastasi Bertel Gripenberg (Ole ja Bertel Gripenberg Arkkitehdit). 60-luvun selkeälinjaisen modernistiseen rakennuskokonaisuuteen kuului Kuninkaankadun puoleinen 6-kerroksinen asuin-, toimisto- ja liikerakennus sekä Puutarhakadun puoleinen 1,5-kerroksinen erillinen liiketilasiipi. Rakennukseen tehtiin mittava laajennus vuonna 1989 koko tontin kattavalla kellari- ja maantasokerroksella (Arkkitehtitoimisto Casagrande ja Haroma). Samalla asuinrakennuksen kaikki julkisivut uusittiin korvaten alkuperäinen minerit-levytys keltaisella lämpörappauksella ja mustalla julkisivulasituksella (ikkunanauhojen umpiosat). Myös koko tontin 1.-2. kerroksien liiketilojen ilmettä pyrittiin yhtenäistämään harmaalla graniitilla päällystetyin ikkunakehyksin ja pilarein. Vaikka rakennuksen alkuperäinen ilme pintamateriaaleineen on muuttunut melko perusteellisesti, katsotaan sen kuitenkin yhdessä Kuninkaankatu 24:n ja Suomalaisen Klubin talon kanssa olevan osa Kuninkaankadun 1960-luvun modernia rakentamiskulttuuria edustavaa kokonaisuutta.

Historiaa:

Ennen nykyistä 6-kerroksista kivirakennusta on Kuninkaankadun puolella sijainnut lähinnä 1-kerroksisia kauppiastaloja (mm. Liljeroosin sekatavarakauppa). Kauppaneuvos Hammarénin mukaan nimetyssä talossa sijaitsi mm. vuosina 1879-91 yleinen kirjasto. Tontin Puutarhakadun puoleiselta sivulta purettiin myös 2-kerroksinen kivirakennus jossa toimi mm. Tampereen Sateensuoja- ja keppitehdas. Tontin asemakaavaa muutettiin 1950-luvun lopussa niin että sekä Puutarhakatua että Kuninkaankatua levennettiin tonttirajoja siirtämällä. Puutarhakadun ja Kauppakadun välinen osuus Kuninkaankadusta muutettiin kävelykaduksi vuonna 1986.

viitteet

II-13-3**Puutarhakatu 17****Tampereen Vapaakirkko**

Tontti	1976 m²
RO	?
Kerrosala	3233 kem² (Kirkkorakennus, seurakuntatilat ja 2-kerroksinen liiketila)
AP	11 AP pihalla
Tehokkuus	e= 1,63

Rakennuskannan kehitys

1819	<i>Tontille rakennettiin Lundahlin paviljonki</i>
1840	<i>Kauppias vuokralaisena</i>
1865	<i>Tulipalo tuhosi kaiken</i>
1882	<i>Tontilla asuin- tai tehdasrakennus kivistä ja ulkokuonerakennus puusta</i>
1884	<i>Kauppias Hildénin suolamakasiiniin kunnostettiin rukoushuone</i>
1918	<i>Punaisten vankileirinä</i>
1939	<i>Lundahlin paviljonki siirrettiin Nokialle Viikin kartanoon</i>
1954	<i>Hildénin rukoushuone purettiin ja uusi kirkkorakennus rakennettiin</i>

Arviointi:

Vuonna 1954 valmistuneen Tampereen vapaakirkon on suunnitellut Bertel Strömmer. Vuosina 1918-53 Tampereen kaupunginarkkitehtina toiminut Strömmer on yksi kaupungin historiallisesti kuuluisimmista arkkitehteistä. Tyyliiltään funktionalistiseen rakennuskokonaisuuteen kuuluu itse kirkkorakennus seurakuntatiloineen sekä 2-kerroksinen seurakuntasali ja liiketilasiipi. Kirkkorakennuksessa funktionalistisen pelkistettyä muotokieltä on ”rikastettu” historioivilla lainauksilla kuten kirkkosalin pääsisäänkäynnin suippokaarella sekä uusklassistisilla siviikkunoilla. Paikallishistoriallisesti merkittävän arkkitehdin (Strömmer) lisäksi on rakennus niin ikään myös kulttuurihistoriallisesti (vapaakirkon historia) kuin tyylihistoriallisestikin (funktionalismi) arvokas.

Historiaa:

Vapaakirkon tontti kuului aikanaan Tampereen huomattavimman merkkimiehen, kauppaneuvos Gustaf Lundahlin puutarhaan. Kauppakatu 10:ssä sijainneen päärakennuksen pihamaan osana toimineella tontilla sijaitsi Lundahlin vuonna 1819 rakennuttama pieni huvimaja eli ns. Lundahlin paviljonki. Itse C.J. Engelin piirtämän paviljongin penkeillä on istunut mm. Keisari Aleksanteri I kuin myös kansallisrunoilijamme Johan Ludvig Runeberg. Paviljonki siirrettiin Viikin kartanoon Nokialle vuonna 1939.

Tampereen vapaakirkon omistukseen tontti siirtyi lahjoituksena kauppias C.J. Hilden:iltä. Vapaakirkollista toimintaa Tampereella ylläpitänyt Hilden rakennutti tontille myös ensimmäisen rukoushuoneen (v.1888).

Tontilla on myös sotahistoriallista merkitystä sillä siinä sijainneeseen taloon on vuonna 1918 väliaikaisesti sijoitettu punavankeja.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_Vapaakirkon_historia

II-13-4
Näsilinnankatu 21
Asunto Oy Näsilinnankatu 21

Tontti	1 623m²
RO	4990 kem² (laskettu pohjista)
Kerrosala	x kem²
AP	43 AP
Tehokkuus	e=3,3 (toteutunut)?

Rakennuskannan kehitys

1865	<i>Tulipalo tuhosi kaiken</i>
1882	<i>Tontilla kolme asuin- tai tehdasrakennusta puusta ja ulkohuonerakennus puusta</i>
1900	<i>Sähkö-, soitin- tai kirjakauppa</i>
1905	<i>Talon omistaja, sekatarvakauppa sekä kirja- ja paperikauppa lisäksi kirjapaino</i>
1936	<i>Kirjapaino</i>
1964	<i>Rakennettu</i>

Arviointi:

Tontilla sijaitseva arkkitehti Pentti Turusen vuonna 1964 suunnittelema asuin- ja liiketalo on tyyppiesimerkki 60-luvun modernistisesta kerrostalorakentamisesta. Rakennus koostuu 6-kerroksisesta asuin- ja liikeosasta johon liittyvät 2- ja 3-kerroksiset liike-, pientehdas- ja toimistosiivet. Korkean osan julkisivut on aukotettu nauhaikkunoin ja pitkillä sivuilla sijaitsevat ajalle tyyppilliset pienet ulokeparvekkeet. Rakennus on pääosin säilynyt alkuperäisessä asussaan joskin joidenkin vuokrattavien liike- ja toimistotilojen mainosteippaukset voitaisiin hoitaa hieman hienovaraisemmin.

Historiaa:

Tontin koko rakennuskanta tuhoutui Tampereen palossa vuonna 1865. Tontilla on ennen nykyistä kivistä asuintaloo sijainnut matalia puurakenteisia asuin-, ja tehdasrakennuksia, sekatarvakauppa, sähkö-, soitin-, ja kirjakauppa sekä lisäksi kirjapaino. Nykyisen asuintalon rakentamisen yhteydessä sekä Puutarhakatua että Näsilinnankatua levennettiin siirtämällä tonttirajaa sisäänpäin.

II-13-29
Kauppakatu 10
Ylioppilastalo

Tontti	2129 m²
RO	2268 (laskettu pohjasta) 2700? kem² 135% (tieto löytyy lähettäjän lähdemateriaalista)
kerrosala	mak820? kem²
AP	1ap/300m² n.40kpl
Tehokkuus	e= 1,2 ?

Rakennuskannan kehitys

1809	<i>Gustaf Lundahl peri isältään Kauppakatu 10 tontin</i>
1840	<i>Kauppias omalla tontilla ja kirvesmies vuokralaisena</i>
1861-1901	<i>Suomen Pankin haarakonttori</i>
1865	<i>Tulipalo halkovajassa ja tuhosi koko kortteli 13.</i>
1882	<i>Tontilla iso asuin- tai tehdasrakennus kivistä ja ulkokuonerakennus puusta</i>
1898	<i>(arkiston kuva) Tontille kuvat puisesta paritalorakennuksesta, (purettu joskus pois)</i>
1892-1994	<i>Puhelinkekus</i>
1900	<i>Vaatetusliike ja pankki</i>
1902	<i>Valmistui Gustaf Nyströmin piirtämä liiketalo Suomen Yhdyspankille</i>
1905	<i>Pankin lisäksi kello- ja kultasepäliike sekä tekstiili kauppa ja räätäli</i>
1967	<i>Ylioppilaskuntien yhteinen talo</i>
1968	<i>Ylioppilaskunnan ravintola alakertaan</i>
1978	<i>Aleksin ravintolat</i>
1991	<i>Ylioppilaskunnan ravintola</i>

Arviointi:

Vuonna 1901 rakennetun Pohjoismaiden Yhdyspankin pankkitalon suunnitteli Gustav Nyström, yksi maamme viimeisimmistä uusrenessanssin edustajista. Wienissä opiskelleelle Nyströmille oli ominaista Itävallasta saadut wieniläisvaikutteet, jotka näkyvät selvästi mm. rakennuksen kaariholveissa. Rakennus toimi pankkina sotiin saakka minkä jälkeen siihen muutti kaupungin virastoja ja varastoja. Ylioppilaskunnan käyttöön rakennus luovutettiin vuonna 1967 jonka jälkeen siihen on tehty ravintolatoimintaan liittyviä sisäisiä muutoksia. Julkisivut ovat säilyneet kutakuinkin alkuperäisessä asussaan lukuun ottamatta uutta kellarin sisäänkäyntiporrasta Kauppakadun puolella. Vuonna 1902 rakennettiin tontin koilliskulmaan niin ikään Nyströmin piirtämä yksikerroksinen piharakennus asuin- ja varastokäyttöön. Piharakennus muutettiin vuonna 1972 päärakennuksen ravintolahenkilökunnan sosiaaliloiksi. Vaikka päärakennuksessa on tehty huomattavia muutos- ja nykyaikaistamistöitä on alkuperäistä kattoa ja mosaiikkilattiaa säilytetty esim. ravintola Tiiliholvin eteisessä (entinen pankin kassaholvi).

Historiaa:

Tontilla sijaitsee koko 1800-luvun alkupuoliskon Lundahlin suvun omistama kaupungin mahtavin kauppatalo. Kaupungin merkittävimpiin kauppiaisiin kuulunut kauppaneuvos Gustaf Lundahl peri tontilla olleen liikkeen ja asuintalon isältään Birger Lundahlilta 1809 ja toiminta oli laajimmillaan 1830-luvulla. Kappaleen parasta kaupunkia tuhonnut Tampereen palo (1865) alkoi tontilla sijainneen kauppias C.J. Hildénin halkovajasta.

viitteet

2-13-30
Kauppakatu 12 / (Näsilinnankatu 23)
Ainanlinna

Tontti 2075 m²
RO 7116 kem² (laskettu pohjista)
Kerrosala kem²
AP 48 ? kellari ja pihalla 10 ?
Tehokkuus e= 3,4 ? (7116,4 m²)

Rakennuskannan kehitys

1865 *Tulipalo tuhosi kaiken*
1882 *Tontilla kaksi asuinrakennusta (2krs kivinen ja 1krs puinen) sekä ulkohuonerakennus puusta*
1888-1889 *Asuintalo (arkiston kuvat)*
1891 *Kulmatalon julkisivukuvat (arkiston kuvat)*
1893 *Perustettiin liikeyhtiö Haglund & Brakel, lisäksi talosta julkisivukuva (arkiston kuva)*
1900 *Emil Lyytikäisen kirjakauppa omistaa talon, Birger Federleyn piirtämä talo*
1905 *Kirja-, paperi- ja jalkinekauppa sekä räätäli lisäksi kirjapaino ja kuljetusliike*
1915 *Asuintalo (arkiston julkisivukuvat)*
1906-1957 *Blomin talo, A. Krookin piirtämä pieni jugend talo*
1936 *Asuintalo (arkiston kuvat) tontilla myös tekstiilikauppa ja kuljetusliike sekä kirjapaino*
1940 *Kirjapaino (arkiston kuvat)*
1952 *Asunto Oy Ainanlinna*

Arviointi:

Rakennushallituksen pääjohtaja Erkki Huttusen (1901-56) suunnittelema 1952 valmistunut Ainanlinna on 50-luvun funkkistyylin valioyksilö. Huomattavan määrän julkisia rakennuksia ympäri maata suunnitellut Huttunen tunnetaan ehkä parhaiten SOK:n funktionalistisista konttori-, teollisuus-, ja varastorakennuksista. Rakennus on säilynyt isommilta muutoksilta ja siihen tehtiin julkisivukorjaus vuonna 1998. Ylvästä 7/8 kerroksista kivitaloa pidetään yhtenä kaupungin arvostetuimmista kiinteistöistä niin tyylihistoriallisesti kuin myös asuintalona kenties vähemmän tyyppillisenä esimerkkinä suomalaisen funktionalismin eturiviin kuuluneen Huttusen myöhäisistä töistä.

Historiaa:

Tontin rakennuskanta tuhoutui täysin vuonna 1865 riehuneessa Tampereen palossa. 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä tontilla sijaitsi kaksi asuintaloa (2-kerroksinen uusklassistinen kivitalo ja kulmassa yksikerroksinen puurakenteinen nk. Langin talo jossa oli pohjoissiivessä kivinen päätyasunto) sekä puinen varastorakennus. Mainitussa Langin puutalossa toimi vuosina 1898-1919 Tampereen suurin ja edustavin Emil Lyytikäisen kirjakauppa. Tampereen ydinkeskustassa sijaitseva Ainanlinna kuuluu miljööseen jossa on kokoelma edustavia 1900-luvun alkupuoliskolla rakennettuja taloja: Tuulensuu (1928), Tuotannontalo, Säästöpankin talo (1903), Valioasun talo (1929), sekä Kymmenen miehen talo (1908). Kaikki edellä mainitut rakennukset on Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 kirjassa osoitettu suojeltaviksi kohteiksi.

